

במזרח התיכון

המערב והערבים

יעקב שמעוני

מסויימים. ואולם אפילו במקרה של „ויתור“ בריטי מרחיק־לכת בענין סודאן, תהיה בצרים המזרחית, למעשה, אין עוד תקווה לאיחוד מצרים עם סודאן. תחת שלטון מצרי, או ביתר בחירות, לסיפח סודאן אל מצרים — אשר הוא מטרתה המוצהרת של המדינה המצרית, דבר זה ידוע היטב למצרים. אין פירוש הדבר נצחון מוחלט ל„אימפריאליזם“ הבריטי: הבריטים יאלצו להוליך את סודאן לקראת עצמאות, בתהליך אטי ומודרג שיסתיים, בעתיד לא רחוק, כמדינה סודאנית עצמאית־למחצה שיחסיה עם בריטניה ידמו לזיקתן של עבר־הירדן או של קיר־נאיקה הסנוסית.

השיחות האנגלו־מצריות הבלתי־רשמיות התרכזו, איפוא, בשאלת התגנה בלבד, מה הכ סידורי ההגנה המשותפים שהם תנאי קודם להסכמת בריטניה לפנות את כוחותיה מאיזור התעלה (שבו יש לה זכות מלאה להחזיקם, לפי חוזה 1936), ובאילו תנאים יורשו חילות בריטיים (או חילות אחרים של מדינות הברית האטלנטיות?) לחזור ולתפוס אותו איזור. בעיה זו לכאורה לא יקשה למצוא לה פתרון, אם תהיה הגנת מצרים, והגנת דרכי האימפריה, מפני התקפה רוסית משוערת, בחינת הנחה מוסכמת ומושכל ראשון לשני הצדדים. אולם השיחות הפרלמנטריות נכשלו כשלון מוחלט, וכאן כתבשכות שתי מסקנות, אלטרנטיביות: או שנאמרו של הצד המצרי, הקפדתו על גיבוי ריבונותו המוחלטת ביותר, חרדתו מפני קנאז המוני הוא, הן נוקשות כל כך, ששום נוסח־פשרה לא הביח את דעתו; או, שאותה הנחה — וזו אמנם השערה מרחיקה־לכת — על ההגנה המשותפת מפני ברית המועצות ומפני הקומוניזם העולמי, שוב אינה הנחה מוסכמת ומקובלת כל כך על הצד המצרי.

בינתיים ניכר שינוי־מה במצב של מבוטאטוס השורר בין בריטניה ובין מצרים, ואחד הסימנים לכך הוא הנטיה הגוברת מצד חוגי חצר המלך והצבא המצרים להתעלם מדעת הקהל, להתגבר על היסוסיה של ממשלת הוועד ולהגיע לידי הסכם עם האנגלים, והכוננות הגוברת, מן הצד הבריטי, לבקש

החטבון שבין מעצמות המערב למדינות ערב — בתורת „גוש“, וכל אחת בפני עצמה — אינו קבוע ועומד. בפחתו של כל פרק מדיני חדש — ערבי, מזרח־תיכוני או עולמי — מחויבות מעצמות המערב לבדוק מחדש את יחסיהן עם העולם הערבי. אין ספק שהתמורות הנקבות שחלו בשבועות האחרונים במצב הבינלאומי ושגרמו לשירוד המערכות ולנסיון לארגן מחדש גם את המחנה המערבי, על מכשיריו המדיניים והצבאיים (הבטחת סיוע אמריקני גם אחרי סיום תכנית מרשאל בשנת 1952; ארגון חילות־הגנה מאוחדים באירופה; הגברת הסיוע האמריקני הצבאי), גם את הגופים הבינלאומיים (ההצעה האמריקנית הנידונה עתה באו"ם: על ארגון חיל בינלאומי; מתן סמכויות־יתר לעצרת אר"ם וכו') הניעו את מעצמות המערב לעיין מחדש גם במכלול היחסים שבין ובין מדינות ערב. אמנם עיון מחודש זה נעשה בהדרגה חזרים אך הדיו מסתננים החוצה, ובמקום שאין ידיעה ברורה יש היקף והשערה. מן הדין שנגסה לבדוק מה הן המסקנות הכשוערות שאלהן הגיעו, ועדיין מגיעות והולכות, מעצמות המערב בניתוחן זה.

כמה וכמה בעיות עומדות לדיון — ולמכשול — בין מעצמות המערב, או אחת מהן, ובין מדינה ערבית זו או אחרת. העיקרית היא פרשת היחסים בין בריטניה ובין מצרים. בפרשה זו התנהל בחדשים האחרונים משא־ומתן מחודש, אם כי „בלתי־רשמי“ ו„פרלימנארי“. משא־ומתן זה חור והבהיר עובדה שכבר עמדנו עליה בעבר: מבין שתי הבעיות הראשיות שהעכירו את יחסי מצרים־בריטניה, הלא הן בעית סודאן ובעית פינוים של הכוחות הבריטיים מאיזור התעלה שבמצרים, כמעט וירדה מן הפרק בעית סודאן. הודעה בריטית רשמית על מהלך המשא־ומתן ה„בלתי־רשמי“ הרשתה לעצמה שלא להזכיר בעיה זו כלל ולציין שהדיונים התנהלו על בעית הפינוי (בלבד); הצד המצרי נפגע ונעלב, אמנם, מגילוי־לב כזה ונזדרז להודיע לציבורו כי גם בעית סודאן קיימת ועומדת, אולם השמטתה מן ההודעה הבריטית איננה מקרה אי שכתה. כמה פרשנים ניסו לתרץ עובדה זו בכוננותם של הבריטים לויתורים

ניות אחרות שבגבולן חונים צבאותיה בלי שתראינה פחיתות-כבוד בדבר. אולם, מצד אחר, יש רושם שותפותיה של בריטניה הם גמישים פחות מבריטניה עצמה; אין בידם אמנות הפשרה עתירת המסורת של בריטניה, ומעדיפים הם לסדר את הדרוש להגנתם בצורה ברורה שאינה נשמעת לשתי פנים. כשביקר ראש ממשלת אוסטרליה במצרים, נתברר במגעו עם ממשלת מצרים כי עמדת אוסטרליה היא תקיפה הרבה יותר מזו של בריטניה.

בסופו של חשבון, נראה שהטעמים המקילים יכריעו את הכף. הפתרון יימצא אם במסירת אחריותה של בריטניה להגנת מצרים והתעלה לידי גוף רחב יותר, ובחתימת חוזה בין מצרים ובין הגוף הזה, בין בצורת הצטרפותה של מצרים אל הגוף הזה ובין בצורת הסכמתה להחזקת חילותיו באיזור התעלה. עד עכשיו הוכחשו כל השמועות בדבר הצעות שהציעו, כביכול, המצרים ל"ארה"ב או ארה"ב למצרים, אולם עצם ריביון של השמועות (על התלפת הצבא הבריטי באיזור התעלה בצבא אמריקני; על הטלת פיקוח אמריקני על הצבא הבריטי במצרים; על הסכם מרובע בין מצרים, בריטניה, ארה"ב ואוסטרליה; על הכנסתו של הצבא המצרי למסגרת הברית האסטרטגית, צידודו והדרכתו על ידי ארה"ב וכיו"ב) מעיד על הלבני-רוחות ועל מגמת ההתפתחות.

ב

הבעיות ה"ישראליות" האחרות שבין מעצמות המערב לערבים אינן נראות חמורות או מסובכות בתנאים של היום. היחסים שבין עבר-הירדן לבריטניה נראים שקטים — בעיקר מאחר שבריטניה הכירה בסיפוח ארץ-ישראל הערבית לממלכת הירדן ההאשמית ובהרחבת תקפו של החוזה הבריטי-ירדני גם על שטחי הממלכה החדשים. תלויה ועומדת עדיין שאלת "סוריה רבתה" — תכנית שהמלך עבדאללה לא ויתר עליה, ושהבריטים מוסיפים, כנראה, למנוע ממנה תמיכתם הפעילה. אך זוהי בעיה רדומה שאינה מטרידה את ירדן ובריטניה ביחסיהן יומיום ואינה פוגמת בנאמנותו הכנה של עבדאללה למחנה הבריטי-אמריקני.

וכיחסי בריטניה וירדן, כן יחסי ארצות-הברית וערב הסעודית. המלך אבן-סעוד עידנו רואה חובה, לעתים רחוקות, להשמיע דברי הסתייגות, אזהרה או אף איום כלפי המחנה המערבי, בשעה שחברותו בליגה הערבית ובריתו עם מצרים מתייבות זאת, אך זיקתו למחנה המערבי נראית בטוחה יותר מזו של מצרים. יחסי בריטניה ועיראק היו תמיד מסובכים יותר, אולם עם עלייתו של נורי סעיד לשלטון, בפעם

את ההסכם בהתקשרות עם המלך והצבא דוקא. קשה להניח שקצין מצרי גבוה בשירות הפעיל יכתוב בעתונות מאמרים חריפים לטובת הסכם מהיר ומלא עם בריטניה, על אפה של הממשלה המצרית, אבל אין בו הבטחון שכוחות חזקים עומדים מאחוריו; וקרוב לשער שמאמרים אלו של בריגדיר פואד צאדקי, מי שהיה מפקד כוחות הפלישה המצרית במלחמת ארץ-ישראל 1948, לא נכתבו אלא בעידוד המלך ומפקדת הצבא. במחנה הבריטי מצויות כל השנים שתי "אסכולות": זו מאמינה בהסדר עם הוופד, זו רואה את המלך כגוף מדיני יחיד במצרים שהוא יציב ובלתי-משתנה, לעומת מדינאי המפלגות העולים ויורדים. הוופד, שבעלייתו לשלטון תלו תקוות מרובות — מתוך הנחה שבהיותו נתמך על ידי ההמונים, יוכל להתגבר גם על הסדר שאינו מקובל ב"רחוב" — הכניב תקוות אלו, הכל מבינים כי גם המלך אינו פועל ברשות עצמו לחלוטין וגם הוא אינו יכול להבטיח יציבות ותוקף לאורך-ימים; גם אופיו המפוקפק והעובדה שכבודו בעיני עמו יורד והולך ידועים יפה. אף על פי כן נראה שהאסכולה האנגלית המבקשת הסדר עמו ידה על העליונה.

ברם, אם נדגודי המוטלת בין הוופד ובין המלך הבא אך שינוי תכסיסי, חולף. חיצוני ביחסי אנגליה ומצרים, הרי השינוי השני שחל, הוא רבי-משמעות ומעמיק יותר: בריטניה חדלה להיות בעל-דבר יחיד (העומד ברשות עצמו) של מצרים. השנים שלאחר המלחמה הבשילו תהליך שהחל עוד בשנות העשרים: הדומיניונים הבריטיים מגבירים תביעתם להשתתפות-פעילה בהנהגת ענייני האימפריה, ממילא לא יתכן עוד שבריטניה לבדה, תחתום חוזה חדש עם מצרים, כפי שעשתה זאת ב-1936; אוסטרליה וגניוילנד, דרום-אפריקה וקאנאדה, ואף הודו ופאקיסטאן מבקשות להשמיע דעתן במקרה (במקרה בריטניה-מצרים פעילה ותובעת בעיקר אוסטרליה) ובצדו של חברה-העמים הבריטי ומעליו מופיע צל של ארצות-הברית והברית האטלנטית, וברית בריסל. בריטניה היא חברה בברית-ההגנה רחבה ומקפת, וכל הסדרי ההגנה שהיא עושה ברחבי העולם, אינה עושה אלא בשטח של ברית מקפת זו ולטובתה.

לגבי מצרים יש בהתפתחות זו צד מחמיר וצד מקל. מצד אחד, חנית צבא זר באיזור תעלת סואץ ומסירת האחריות הסיפית להגנת מצרים לידי זרים — שוב אין בהן אותה פחיתות-כבוד לפגיעה בגאווה המצרית, בשעה שהחיל הזר אינו חיל מעצמה אחת, שעצם מציאותה מעורר את זכר העבר בו שלטה במצרים, אלא של ברית עולמית מקפת, שגם מדינות ריבו

שבעה רוגז ותמרורים למכביר מצד מצרים, בעוד שממלכת עבדאללה ועיראק הוכיחו ומוכיחות בהור דמנויות רבות את נאמנותן לברית הבריטית-ערבית. עמדה פרו-האשמית זו נבלמת המיד, וגם היום, ברצון שלא להרוס כליל את האחדות הערבית, ולא למתוח יתר על המידה את היחסים עם מצרים — רצון המצוי אפילו בקרב הפרו-האשמים המובהקים שבבריטניה, והמתגבש במיוחד: "אסכולה פרו-מצרית הקיימת באנגליה גם היום עושיהם" — לא כ"סוריה רבת" של עבדאללה, ולא כ"סהר הפורה" של נורי סעיד, ויש לשער שגם ברית-אמריקה ואבן-סעוד מסייעת לריכוך הפרו-האשמיות בבריטניה.

תמיכה בריטית גלויה בעמדה האשמית נתגלתה, על כל פנים, לנוכח הסכסוך החמור ביותר שפרץ בזמן מן הזמנים בין ההאשמים ובין יריביהם, עם סיפוחה של ארץ-ישראל הכבושה לממלכת הירדן. במוקד השני — והעיקרי בשעה זו — הוא סוריה, אין בריטניה מגלה את קלפיה. ועדיין קיימים בסוריה זרמים חזקים השואפים לאיחוד, בצורה זו או אחרת, עם עיראק; חוגים ניכרים בתוך המפלגה השלטת — מפלגת העם — ובקרב הקצונה תומכים ברעיון האיחוד; לא חדלו השמועות על קנוניות סודיות בין חוגים אלה ובין ממשלת עיראק; חלק מן הציבור הסורי תומך אף בתכנית "סוריה רבת" של עבדאללה (ד"ר מוג'יר ע'לאני, שנאסר בסוף ספטמבר, וחסן אל-חכים, ששמו נזכר הרבה לרגל המאסרים, ידועים כחסידי עבדאללה פעילים); ואין ספק כי עוד נכונות לסוריה תהפוכות ותמורות פוליטיות. אין הפרשנים הערביים, והציבור הערבי בכלל, מעלים על דעתם כי תנועה למען איחוד עם עיראק תוכל להתקיים ולהגביר פעלים בסוריה מבלי שבריטניה תתמוך בה. המשקיף מן החוץ לא יוכל להכריע לכאן או לכאן, אך לאור הסכסוך האנגלו-מצרי המחרף והניטרליות המפוקפקת של מצרים בשדה הבינלאומי — לעומת נאמנותן השלוות של המדינות ההאשמיות, והצטרפותן המלאה של עיראק ועבר-הירדן למחנה המערב — אין להוציא אפשרות כזו מכלל ההנחות המחקבלות על הדעת. אי לזאת לא מן הנמנע הוא שאף אמריקה, שידידתה עם ערב הסעודית מחייבת אותה להתנגד לאיחוד סוריה עם עיראק, תקבל דינו של איחוד כזה, אם אך יתגשם בצורה גאוה.

ד

מכלול היחסים שבין מעצמות המערב ובין מדינות ערב אינו נקבע רק על פי הקשרים והבעיות ה"ישר-

האחת-עשרה, נראים גם הם משביע-רצון. בהופעתה בעצרת א"ם, שעוד נעיין בה להלן, נוקטת עיראק את הקו הפרו-מערבי המוחלט ביותר מבין כל מדינות ערב. אמת, בעית הנפט מקדירה את האידייליה העיראקית-בריטית. תנאי הזכיון של חברת הנפט העיראקית תוקנו, אמנם, אחרי משאומתן מיגע, והועמדו על בסיס המבטיח מנחת למספר שנים, לפחות; צנור הנפט מקרקן לחיפה עודה תלויה ועומדת, ואי-הפעלת הצינור גורמת הפסדים ניכרים לבריטניה, ביחוד במטבע קשה. עם זאת לוחצת ממשלת עיראק בכל לחץ אפשרי כדי להגיע את חברת הנפט להגביר את הפקת הנפט העיראקי עד המכסימום ולהעדיפו על שאר שטחי פעולתה; כן, למשל, סירבה ממשלת עיראק לאשר וכות-מעבר לצינור הנפט הגדול שחברת הנפט האנגלו-איראנית מבקשת להניחו מפרס לחופה של סוריה, דרך עיראק, משום שלא נתקבלו תנאיה -- שרובם היו מכוונים להבטחת הפקה מכסימאלית בעיראק.

אולם מחוץ לענייני הנפט, "הכל כשורה" בחזית האנגלו-עיראקית. ההצהרות העיראקיות האחרונות בשאלה העדינה של תיקון חוזה 1930 או של צמצום זכויות בריטניה על ידי התימת חוזה חדש, הטעימו שאין לממשלת עיראק כל כוונה לעורר בעיה זו עכשיו או לתבוע הבאת שינויים בחוזה 1930, שעל תקפו אין ממשלת עיראק מערערת כלל (בניגוד מוחלט לעמדת מצרים, המערערת כידוע על עצם תקפו של חוזה 1936 שבינה ובין בריטניה).

אין לשכוח אמנם כי בעיראק, יותר מאשר בכל ארץ ערבית אחרת, פעורה תהום בין עמדת הממשלה ובין חלקים רחבים של דעת הציבור ההשכיל והפור ליטי, וכי בעיראק — בניגוד למקובל ברוב ארצות ערב, — מתנהל הויכוח הציבורי בין הממשלה ובין האופוזיציה בגלוי ובתוקף על עצם הבעיות השניות במחלוקת. אם במצרים, למשל, מאוחדות הממשלה והאופוזיציה, לפחות כלפי הוץ, בגישתן אל בעיות היסוד של מדיניות-החוץ, הרי בעיראק מערערת אופוזיציה תוקפנית בגלוי על הקו ה"פייסני" כלפי בריטניה, על ההזדהות עם מחנה המערב בעניינים בינלאומיים, על העמדה ההאשמית האנטי-מצרית בעניינים בין-ערביים, ובפרשת קוראה, למשל, שעוד ידובר בה, דגל חלק ניכר מן העתונות ומן הנכבדים, שהביעו דעתם בהצהרות אי-ספור, בעמדה "גייטרא-לית" דומה לזו שנקטה מצרים — בניגוד מוחלט לעמדת הממשלה.

ג

אין להתפלא, איפוא, אם מדינאי בריטניה נוקטים עמדה פרו-האשמית במחלוקת הבין-ערבית. בריטניה

הנסיגה להרים מחדש את קרן הערבים מבחינה פוליטית וצבאית, הסיוע הכלכלי, הטכני והמקצועי לחידוש הצבאות הערביים והגברתם, הרי ניכרים סימנים מובהקים של שיטת הפייסנות, ושוב עלולות מעצמות המערב לחזור על משגה ישן-נושן: כשם שסברו בעבר שנאמנותם ותמיכתם של הערבים ניתנות לרכישה על ידי הקרבת היישוב היהודי בארץ-ישראל ועל ידי התכחשות לציונות, כך עדיין הן משלות את נפשן לחשוב כי הצטרפותם המלאה של הערבים אל המחנה המערבי בעניינים בינלאומיים והשלמתם עם הסדרי ההגנה של המערב ניתנות להירכש תמורת ויתורים על חשבון ישראל.

ה

בחדשים האחרונים נתרצו תשומת-לבו של המערב, בדרך הטבע, בעמדת הערבים כלפי ההתמודדות הבינלאומית. ידועה יפה עמדתה של מצרים בענין קוריאנה, ממשלת מצרים נקטה קו נייטרלי יותר מחסידי ומנהיגיו המובהקים של מתנת ה"בלתי-מזדהים". הודו, בורמה, שוואדיה, מכסיקו וארגנטינה כולן הצטרפו להחלטת מועצת הבטחון, ואילו מצרים התעקשה בבירור ובהימנעותה, אמנם, עמדה מצרית זו האסברה רק במקצת על ידי נטיה כללית לאי-הזדהות, ויותר מזה בנימוקים של רגז על עמדת מועצת הבטחון בסכסוך הארצישראלי ושל סחיטה במאבק המצרי עם בריטניה, המדינות הערביות האחרות לא הלכו, כידוע, בעקבות מצרים, אמנם גם שאר חמש המדינות הערביות חברות א"ס הזכירו את ענין ארץ-ישראל והביעו את מורת רוחן על אשר בסכסוך ארץ-ישראל לא פעלה מועצת הבטחון באותה מהירות ובאותו תוקף כבמקרה קוריאנה; כן הביעו תקוותם כי בעתיד עוד, יתקן העוול" בענין הארצישראלי; גם תשובותיהן של סוריה ולבנון, עיראק, ערב הסעודית ותימן היו מסויגות מאוד, וגם מדינות אלו סירבו כולן להגיש עזרה מעשית בכוונות צבאיים או בציוד צבאי, אך תשובותיהן נתפרשו, לפחות, כהצטרפות מלאה להחלטת מועצת הבטחון, תשובתה של עיראק היתה כהירה ומחלטת למדי, הלבנון אף תרם סכום-כסף לעזרה רפואית, אף על פי כן לא חסרו רמזים בדבר אפשרות עמדה נייטרלית גם מצד ארצות ערביות אלו, בויכוח הציבורי הער על דפי עתונות, וביחוד בעיראק, הומלץ בפה מלא על העמדה המצרית והובע צער, שלא הלכה הממשלה בדרך מצרים, ואחרון אחרון: החלטת מושב הוועדה המדינית של הליגה הערבית במחצית אבגוסט לא נתפרסמה, אמנם, רשמית; אולם לפי ידיעות, של עתונים ושל סוכנויות בינלאומיות, הוחלט שם על עמדה נייטרלית בשדה תבינת לאומי, "אלא אם כן יבואו תביעות הערבים על

רים" שבין הצדדים. מבין הכעיות ה"צדדיות", זו שעוררה רעש, התענינות ורגז יותר מאחרות, היא בלי ספק שאלת ארץ-ישראל. שאלה זו שימשה למדינאות הערבית מאז ומעולם מכשיר-סחיטה, מקל-חובלים ותידוק-לכל ביחסיה עם העולם המערבי. גם היום, מאחר שעצם הבעיה נעלמה עם הקמת מדינת ישראל, מוסיפות מדינות ערב להתנות את ידידותן למערב, אף את נאמנותן לא"ס, בסיפיק "דרישותיהן" — לפחות לגבי אותם שרידים של "בעית ארץ-ישראל" — שעדיין לא נפתרו פתרון סופי, כגון בעית הפליטים; גורל ירושלים; הצבת הגבולות; זכותם של הערבים שלא לעשות שלום פורמאלי ולהמשיך בחרם על ישראל, וזיוג וצידום של צבאות ערב.

שאלת ארץ-ישראל, לגבי מדינות ערב, יש בה, כמובן, גם מיסוד המליצה המקובלת, וגם מיסוד המי-קוח, הווה אומר: כשם שאבן סעוד איים ב"ביטול זכויות הנפט האמריקניים" עשרת מונים במשך שנות קיומה של הבעיה הארץ-ישראלית ולמענה, מבלי שהעלה על דעתו קיומו של איום זה, כן גם עתה לא מן הנמנע הוא שחלק מן האיזמים לגבי מעצמות המערב, לרגל ענין ארץ-ישראל, אינו אלא מן השפה ולחץ, בחינת מליצה מקובלת, ששונים אותה בלי להתחייב על תכנה ועל תוצאותיה, ואשר למיקוח, הרי לא מן הנמנע שמדינאים ערביים רבים מפרזים בתביעותיהם לגבי ארץ-ישראל, כדי שיוכלו לסחוט, תוך "ויתור" על כמה עניינים ארצישראליים, ויתור רים אנגלואמריקניים בעניינים הקרובים יותר ללבם, מצד אחר אין לזלזל בערך המדיני והסנטימנטאלי הנודע עדיין לענין ארץ-ישראל, ולמקום המרכזי שבעיה זו תופסת במסע הערבי למען החזרת הכבוד והרמת הקרן הבינלאומית שאבדו במלחמת ארץ-ישראל, ואין אלה ענין לכאן, ברם, דומה שהסכנה העיקרית היא בנקודת המיקוח דוקא: מעצמות המערב הן העוללות לנצל את התביעות הערביות בענין ארץ-ישראל כדי להישיג ויתורים ערביים בנקודות חיוניות יותר למערב, שכן, בין האינטרסים הישירים של המערב בארצות ערב (בעית החווה האנגלומצרית והאנגלועיראקית, פרשת הנפט וכד') ובתוך מכלול עמדותיהם של הערבים במדיניות הבינלאומית, מופיעה פרשת ארץ-ישראל, מבחינת המי-חנה המערבי, כנקודת ההתנגדות החלשה ביותר, ואם תמורת ויתורים בנקודה זו יתכן להשיג יתרונות בשני גושי-הבעיות העיקריים, היעמוד המערב בנסיון? אין כוונת הדברים שמעצמות המערב יתנו לערבים "יד חפשית" בתכניות לקראת "סייב שני"; אולם לגבי בעית הפליטים (המעוררת ממילא אהדה הומאניטארית במערב), בעית הגבולות הסופיים,

ואלו המסקנות המשוערות של ניתוח עמדת הערבים כלפי המערב: א. כל מדינות ערב יודעות היטב שבחשבונו אחרון — אנוסות על-פי טבע משטרן, וצרכי הגנתן וכלכלתן — סופן לבקש את עזרת המערב ולהצטרף אליו. ב. מטעמים טכסיסיים, כלפי חוץ וכלפי פנים, לא תכרונה מדינות ערב על הצטרפותן המוחלטת והגלויה למחנה המערבי, אלא ינסו לנקוט עמדה של נייטרליות-למחצה. ג. הן תשתדלנה לנצל עמדה גלויה זו של נייטרליות-למחצה לשם השגת פרס תמורת ריכוכה ושינוייה — הן בענינים הנוגעים להן באופן ישיר, והן בבטחון ארץ-ישראל. ד. הן תנסונה להניח להן „דלת פתוחה“ לעמדה של נייטרליות ממש — למקרה שהתגברות הגוש הסובייטי או התהוותו של „מחנה שלישי“ חזק, מאורגן ו„מושך“ יחייבו זאת. ה. יש תילופי גוונים בעמדתן של מדינות ערב על אף הזהות שביסוד: עיראק ועבר-הירדן (שאיננה מיוצגת באו"ם) מרחיקות לכת בהזדהותן עם המחנה המערבי, ערב הסעודית, הלבנון, תימן וסוריה (כל זמן שלא נשתנה משטרה של זו) עומדות בתווך, ומצרים היא האגף הנייטרליסטי במחנה הערבי.

1

במידה שנתגלתה עמדת הערבים בהתנהגותם בעצרת או"ם, שנפתחה זה עתה, הרי זו באה לאשר את הנחותינו. בשאלת ייצוגה של סין העממית, היא הבעיה הבינלאומית הראשונה שהועלתה לדיון העצרת, ביומה הראשון, נמנעו כל מדינות ערב מהצבעה, זולת עיראק שהצביעה, עם ארצות-הברית, נגד קבלת סין העממית לאו"ם. כך נהגו ארצות ערב גם בהצבעה על הצעת ברית-המועצות להזמין את נציג צפון-קוריאה להשתתף בקיונים על קוריאה: עיראק הצביעה עם המערב נגד ההצעה הסובייטית, שאר המדינות הערביות נמנעו. אשר להצעת ההודית שלא להעמיד להצבעה, זו כנגד זו, את ההצעה הסובייטית ואת הצעת שמונה המדינות לגופה של בעית קוריאה, אלא למנות ועדת-משנה שתבקש נוסח-פשרה — והיתה זו הצעה שתגבש סביבה מעין „כוח שלישי“ — הרי כל מדינות ערב הצביעו בעד ההצעה ההודית, משנכשלה ההצעה ההודית, וההצעה הבריטית (הצעת שמונה המדינות) בדבר עתידה של קוריאה הובאה להצבעה, נמנעו מצרים, לבנון, סעודיה ותימן, ואילו עיראק וסוריה הצביעו בעדה. בפרשת תלונתו של המערב נגד בולגריה, רומניה והונגריה בדבר הפרת זכויות-האדם בארצות אלו, בניגוד להתיישלותם, נמנעו שוב כל המדינות הערביות (יחד עם הודו, פאקיסטאן, אינדונזיה, בורמה, אפגאניסטאן, מכסיקו וישראל).

15.10.1950

סיפוקן. הסוכנויות פירטו שלוש תביעות אלו: יישוב הבעיה הארץ-ישראלית לפי הדרישות הערביות; ציוד וסיוע לצבאות הערביים ללא כל הגבלות; סיפוק „תביעותיה הלאומיות“ של מצרים, וידיעות אלו לא הוכחו.

להפתחות זו בעמדת הערבים בזירה הבינלאומית קדם, כידוע, ויכוח ציבורי ברוב ארצות ערב על עמדת הערבים בין גושי העולם. אנשים רמי-מעלה, כגון מערף דואליבי, מיניסטר סורי, כאמל בנדארי, ציר מצרים בברית-המועצות לשעבר וכו', עמדו והצהירו כי על הערבים לבקש את ידידותן של ברית המועצות ושל הרמוקראטיות העממיות. אחרים נזהרו מלהביע דעה כה קיצונית ובה ברורה, אך נעימה של ידידות אפשרית עם המחנה הסובייטי, או לפחות של נייטרליות בין שני הגושים. חזרה תמיד בצורה זו או אחרת, אין צריך לומר שרוב מצהירי ההצהרות מסוג זה היו אנשי אופוזיציה — אם כי לא כולם.

רוב העולם — והעולם הערבי בכללו — לא נהג כובד ראש בהצהרות על אפשרות הצטרפות הערבים אל המחנה הסובייטי, אופיו החברתי של העולם הערבי ופחדו מפני הקומוניזם ידועים יפה; העובדה שאין למדינות ערב ולמשטרים השוררים בהן כל תקוות קיום בלי עזרת המערב, ידועה גם היא. אולם אם אפשר היה לבטל כמעשה-ילדות או כנסיגה סחיטה גם את איום ההצטרפות למחנה הסובייטי, הרי תרמזים בדבר אפשרות של נייטרליות, או לפחות של מגיעת תמיכה מלאה ונאמנה מן המחנה המערבי, מחייבים יתר תשומת לב. שלושה שיקולים עשויים להביא את קברניטי ערב לידי עמדה מעין זו: ראשית, חוסר היציבות ונסיונות הסחיטה שלהם, שלא יביאום אמנם להזדהות עם המחנה הסובייטי, עלולים להביאם לידי נייטרליות לשעה — עד שיראו ויווכחו מה שכר (ועונש) צפוי להם בעקבות עמדה זו. שנית, כל פגיעה במחנה המערבי יכולה לסמוך תמיד על האהדה לברית של „ההמונים“ (ולא שהמונים אלה אוהדים את הקומוניזם, אלא עמדה של נייטרליות עשויה להתחבב על עמי ערב ששנאת הזר מפתחת בלבם, ובעיקר שנאת הזר האנגלו-סאכסי, המזכיר להם כשליט וכאויב; ומאליפת התגובה הציבורית האוהדת על עמדת מצרים בפרשת קוריאה, לא רק במצרים גופה, אלא דוקא בארצות הערביות האחרות שממש-לותיהן נקטו עמדה פרר-מערבית יותר). ושלישית, איר ההזדהות והדגילה ב„כוח שלישי“ מקובלים, כגישת יסוד, בארצות אסיה, הקולוניאלית-לשעבר, אשר הערבים מבקשים, מתוך אינסטינקט פוליטי ומטעמים טכסיסיים כאחת, להתקרב אליהם ולהתחבב עליהם.